

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė

**Teisinga pertvarka ir ES politikos priemonės, padedančios pagrindą socialiai atsakingesniai Europos
žaliajam kursui**

(nuomonė savo iniciatyva)

(C/2025/772)

Pranešėjas: **Dirk BERGRATH**

Patarėjos	Christiny MILLER (pranešėjo) Anna KWIATKIEWICZ (I grupės)
Plenarinės asamblėjos sprendimas	2024 2 15
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 52 straipsnio 2 dalis
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2024 11 13
Priimta plenarinėje sesijoje	2024 12 5
Plenarinė sesija Nr.	592
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	179/1/6

1. Išvados ir rekomendacijos

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK):

1.1. pabrėžia teisingos pertvarkos svarbą ES, laikantis Europos Komisijos 2024–2029 m. strateginių prioritetų ir politinių gairių. Teisinga pertvarka darys ypatingą poveikį darbo rinkai ir turės įtakos sektoriams, regionams, darbo vietoms ir įgūdžiams (įskaitant lyčių ir kartų aspektą ir pažeidžiamas grupes), gerovei, valstybių narių bendradarbiavimui, valdymui, verslui ir įmonėms (visų pirma MVĮ), taip pat finansavimui ir investicijoms;

1.2. pabrėžia, kad reikia parengti išsamų darbo rinkai skirtą politikos dokumentų rinkinį, kuris apimtų esamas ES lygmens priemones ir suteiktų valstybėms narėms pakankamai veiksmų laisvės priimti tinkamus sprendimus nacionaliniu ir regionų lygmenimis. Tai būtų galima pasakyti apie esamų teisės aktų ir rekomendacijų reformas ir peržiūrą;

1.3. prašo parengti teisingos darbo rinkos pertvarkos politikos dokumentų rinkinį numatant ir valdant pokyčius, laikantis pagrindinių socialinio dialogo ir kolektyvinių derybų principų ⁽¹⁾.

Šis politikos dokumentų rinkinys turėtų apimti tokias priemones:

- reikiamų įgūdžių ir strategijų analizę;
- tinkamų įgūdžių ugdymo programų rengimą ir įgyvendinimą;
- prasmingos ir įgyvendinamos prieigos prie visiškai apmokamo mokymo darbo metu visiems darbuotojams nustatymą;
- užtikrinimą, kad įmonės lygmeniu būtų įdiegtos veiksmingos darbuotojų dalyvavimo ir veiksmingo informavimo bei konsultavimosi su jais sistemos, laikantis taikytinų taisyklių;

⁽¹⁾ OL C, C/2024/1576, 2024 3 5, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj>.

- teisingos pertvarkos iniciatyvų integravimą į Europos socialinių teisių ramsčio (ESTR) ir Europos semestro įgyvendinimą;
- didelių paskatų bendrovėms nustatymą, kad jos pirmenybę teiktų turimų darbuotojų kvalifikacijos kėlimui siekiant užpildyti igūdžių spragas; bendrovių pertvarkos planų, kuriais numatomos permainos ir rengiamos strategijos, kaip valdyti galimus pokyčius, rengimą, skelbimą ir nuolatinį atnaujinimą; taip pat didesnių pameistrystės ir mokymo išmokų skatinimą, vadovaujantis nacionaliniais modeliais, siekiant iš dalies finansuoti darbuotojų mokymą regionų lygmeniu;

1.4. rekomenduoja kruopščiai planuoti veiklą siekiant užtikrinti informuotumą apie pertvarkos iššūkius ir galimybes ES, nacionaliniu ir regionų lygmenimis dabar ir ateityje. Atitinkamų lygmenų politikos formuotojai ir įmonės turi remtis šiomis žiniomis, kad, bendradarbiaudami su socialiniais partneriais ir kitais suinteresuotaisiais subjektais, parengtų išsamius pertvarkos planus ir igūdžių strategijas ir stebėtų pažangą. Europos Komisijos įsteigtas Teisingos pertvarkos stebėjimo centras gali vadovauti politikos ir geriausios praktikos nustatymui ir padėti valstybėms narėms teikti duomenis ir vykdyti stebėseną;

1.5. ragina Europos Komisiją ir valstybes nares užtikrinti tinkamą finansavimą plečiant Teisingos pertvarkos fondą ir Socialinį klimato fondą, suderinant juos su kitais ES fondais, kuriais prisidedama prie teisingos pertvarkos tikslų įgyvendinimo, taip pat stiprinant ir susiejant kitus finansavimo būdus ir sutelkiant privatųjį finansavimą pertvarkai.

2. Įžanga

2.1. Europos žaliajame kurse nustatytas teisiškai privalomas Europos Sąjungos įsipareigojimas iki 2030 m. 55 proc. sumažinti išmetamųjų teršalų kiekį, o iki 2050 m. – neutralizuoti poveikį klimatui. Komisijos komunikate dėl Europos žaliojo kurso teigiama, kad pertvarka turi būti teisinga ir įtrauki, o pirmenybė turi būti teikiama žmonėms, ypatingą dėmesį skiriant regionams, pramonės šakoms ir darbuotojams, kurie susidurs su didžiausiais iššūkiais⁽¹⁾. Vienas iš 2024–2029 m. Europos Tarybos prioritetų taip pat yra siekti „teisingos ir sąžiningos su klimato kaita susijusios pertvarkos, kad išliktume konkurencingi pasaulyje ir padidintume savo energetinį suverenumą“⁽²⁾.

2.2. Komisijos komunikate dėl Europos 2040 m. klimato politikos tikslo grynasis išmetamas ŠESD kiekis sumažinamas 90 proc., palyginti su 1990 m. lygiu. EESRK pritaria rekomenduojamam tikslui iki 2040 m. išmetamą ŠESD kiekį sumažinti 90 proc., nes jis atitinka mokslinius duomenis apie teisingą Europos indėlį siekiant 1,5°C tikslo, tačiau pabrėžia, kad siekiant 2040 m. tikslo labai svarbu imtis koordinuotų veiksmų visuose sektoriuose. Kartu EESRK pabrėžia, kad šis tikslas reikalauja daug pastangų ir kad jį galima pasiekti tik įgyvendinant galimybių teikiančią politiką, kuria būtų užtikrinamas Europos pramonės konkurencingumas ir teisinga pertvarka, ir naudojant visas nulinio ir mažo anglies dioksido pėdsako technologijas⁽³⁾. Siekiant mažinti socialinį poveikį, labai svarbu imtis persikirstymo priemonių, kad niekas nebūtų paliktas nuošalyje⁽⁴⁾.

2.3. Pertvarka atvers naujų galimybių ir kels didelių iššūkių verslui, naujų darbo vietų kūrimui ir visų kvalifikacijų darbuotojams, tačiau vieniems regionams ji bus palankesnė nei kitiems. ES sanglaudos politika ir nacionalinės priemonės ir toliau atliks esminį vaidmenį remiant labiausiai pertvarkos paveiktus regionus⁽⁵⁾. Apie 40 proc. ES darbuotojų patirs tiesioginį pertvarkos poveikį⁽⁶⁾.

2.4. Kartu kyla pavojus, kad dėl įsitikinimo, jog dabartinė pertvarka yra nesąžininga, vis aršėjanti visuomenės ir politinė reakcija į žaliąją politiką gali pabloginti ES žaliojo kurso tikslų įgyvendinimą padėti⁽⁷⁾–⁽⁸⁾, padidinti įsipareigojimus įmonėms ir prisidėti prie to, kad Europoje ir toliau trūks svarbių prielaidų ekonominiams argumentams suformuluoti⁽⁹⁾. Tačiau viešosios nuomonės tyrimai rodo, kad dauguma europiečių pritaria sąžiningai žaliajai pertvarkai⁽¹⁰⁾.

⁽¹⁾ COM(2019) 640 final.

⁽²⁾ 2024–2029 m. Europos Vadovų Tarybos strateginė darbotvarkė.

⁽³⁾ OL C, C/2024/4667, 2024 8 9, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2024/4667/oj>.

⁽⁴⁾ COM(2024) 63 final.

⁽⁵⁾ COM(2024) 63 final.

⁽⁶⁾ <https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/2024-08/ef23032en.pdf>.

⁽⁷⁾ A new governance framework to safeguard the European Green Deal.

⁽⁸⁾ Enabling the green and just transition.

⁽⁹⁾ <http://antwerp-declaration.eu/>.

⁽¹⁰⁾ Specialioji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 100.1 „Parlametras 2023“.

2.5. Labai svarbu, kad ši pertvarka būtų teisinga. Tarptautinės darbo organizacijos Teisingos pertvarkos gairėse teigiama, kad teisinga pertvarka visiems siekiant aplinkos atžvilgiu tvarios ekonomikos turi būti tinkamai valdoma ir prisidėti prie deramo darbo visiems, socialinės įtraukties ir skurdo panaikinimo tikslų ⁽¹²⁾.

3. Dabartinių ES politikos priemonių apribojimai

3.1. EESRK palankiai vertina ir pripažįsta daugelį esamų Europos lygmens politikos priemonių, kuriomis tiesiogiai arba netiesiogiai remiama teisinga pertvarka, tačiau taip pat atkreipia dėmesį į kai kurių politikos sričių prieštaravimą viena kitai ir jų spragas.

3.2. EESRK palankiai vertina Tarybos rekomendaciją dėl sąžiningo perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos užtikrinimo, tačiau nurodo, kad ši neprivaloma rekomendacija nesuteikia visa apimančios politikos platformos, kurios reikia ES siekiant spręsti pertvarkos poveikio problemą ⁽¹³⁾. Todėl reiktų remti valstybių narių pastangas įgyvendinti šią rekomendaciją atsižvelgiant į nacionalines aplinkybes.

3.3. Teisingos pertvarkos mechanizmas ir siūlomas Socialinis klimato fondas bus naudingi stiprinant ir valdant teisingą pertvarką regionų ir sektorių lygmenimis. Tačiau jų apimtis ir taikymo sritis yra ribotos ir apima tik nedidelę pertvarkos proceso dalį ⁽¹⁴⁾. Socialinio klimato fondo ir Teisingos pertvarkos fondo finansinių išteklių nepakaks tikslams, kuriems jie buvo sukurti, pasiekti ir jie turėtų būti veiksmingai naudojami ⁽¹⁵⁾.

3.4. Siekiant užpildyti spragą tarp ES teisingos pertvarkos priemonių, teisingos pertvarkos politikos sistema turėtų sudaryti sąlygas visapusiškai įgyvendinti Paryžiaus susitarimą ⁽¹⁶⁾, Jungtinių Tautų darnaus vystymosi darbotvarkę iki 2030 m ⁽¹⁷⁾, ir jos darnaus vystymosi tikslus ⁽¹⁸⁾, Europos socialinių teisių ramstį ir ilgalaikę konkurencingumo strategiją ⁽¹⁹⁾. TDO teisingos pertvarkos gairėse ⁽²⁰⁾ reiktų numatyti konkrečių teisingos pertvarkos politikos sistemos rengimo, įgyvendinimo ir stebėjimo galimybių ⁽²¹⁾.

4. ES teisingos darbo rinkos pertvarkos politikos dokumentų rinkinys ir papildomos priemonės

4.1. Teisinga pertvarka yra sudėtingas procesas, darantis poveikį didelei visuomenės daliai, ir vienintelės politikos priemonės nepakanka šiai problemai spręsti. Todėl EESRK ragina įvertinti esamų politikos priemonių trūkumus ir, prireikus, jas papildyti naujomis priemonėmis, siekiant sukurti darbo rinkai skirtą suderintą politikos priemonių rinkinį. Toks rinkinys turi apimti esamas ES lygmens priemones ir jis suteiktų valstybėms narėms pakankamai veiksmų laisvės priimti tinkamus sprendimus nacionaliniu arba regionų lygmenimis. Toliau pateikiamuose pasiūlyimuose išdėstomi tokio politikos priemonių rinkinio elementai.

4.2. Šis politikos dokumentų rinkinys turėtų apimti darbo rinkos elementus vykdant teisingą pertvarką, atsižvelgiant į kompetencijų pasidalijimą, kaip apibrėžta Sutartyse, ir į socialinių partnerių vaidmenį, visų pirma: sektorius, regionus, darbo vietas ir igūdžius (įskaitant lyties, skirtingų kartų ir pažeidžiamų grupių aspektus), gerovę, valstybių narių bendradarbiavimą, valdymą, verslą ir įmones (ypatingą dėmesį skiriant MVI), finansavimą ir investicijas.

⁽¹²⁾ Gairės dėl teisingo perėjimo prie ekologiškai tvarios ekonomikos ir visuomenės visiems.

⁽¹³⁾ OL C 486, 2022 12 21, p. 95.

⁽¹⁴⁾ OL C, C/2024/1576, 2024 3 5, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj>.

⁽¹⁵⁾ Europos žaliasis kursas ir principas „nė vieno nepalikti nuošalyje“.

⁽¹⁶⁾ Paryžiaus susitarimas.

⁽¹⁷⁾ Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 m..

⁽¹⁸⁾ Darnaus vystymosi tikslai.

⁽¹⁹⁾ „Ilgalaikis ES konkurencingumas. Perspektyvos po 2030 m.“.

⁽²⁰⁾ *Guidelines for a just transition towards environmentally sustainable economies and societies for all*.

⁽²¹⁾ OL C, C/2024/1576, 2024 3 5, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj>.

Sektoriai

4.3. Labai svarbus sektorinis požiūris į darbo vietų kokybės gerinimą ir stebėseną ⁽²²⁾. Europos žaliajame kurse teigiama, kad skirtingais greičiais ir mastu vykdoma pertvarka reikalinga visuose sektoriuose ⁽²³⁾. Tačiau sektoriuose, kuriuose išmetamas didesnis ŠESD kiekis, pavyzdžiui, tokiuose iškastinio kuro energetikos sektoriuose kaip naftos, anglių ir dujų sektoriai, pramonės ir transporto sektoriai ⁽²⁴⁾, pertvarka kels didesnių iššūkių. Kartu reikia inovacijų, kad būtų galima išnagrinėti energijos alternatyvas be iškastinio kuro, energijos saugojimo, anglies dioksido surinkimo galimybes ir kitas technologijas, kurios galėtų palengvinti pertvarką. Šie pokyčiai turės įtakos šiuose sektoriuose veikiančioms įmonėms, jų darbuotojams ir regionams, kuriuose jos yra įsikūrusios, taip pat konkurencingumui ir maisto pakankamumui.

Pasiūlymai:

- Komisija, glaudžiai bendradarbiaudama su valstybėmis narėmis, turėtų koordinuoti kruopščią analizę, kad galėtų suprasti, kurie strateginiai sektoriai plės, kurie bus pertvarkyti, sumažinti arba kurių bus laipsniškai atsisakyta. Šioje analizėje turėtų būti išdėstytos tinkamos paramos priemonės, pavyzdžiui, ES finansavimas, valstybės pagalba, gerovė, laikina socialinė parama ir perkvalifikavimo priemonės, skirtos padėti darbuotojams pereiti iš vienos darbo vietos į kitą. Atliekant šią analizę reikėtų išnagrinėti pertvarkos poveikį užimtumui ir įgūdžiams įvairiose šalyse, regionuose ir sektoriuose, įskaitant subrangovus ir galutines vertės grandinės grandis ⁽²⁵⁾. Atsižvelgiant į 2024–2029 m. politinių gairių rekomendacijas, atliekant šią analizę taip pat reikėtų išnagrinėti galimą neigiamą šalutinį Europos pertvarkos poveikį kitoms pasaulio šalims, siekiant jį sušvelninti įgyvendinant sektorių ir teritorinius pertvarkos planus;
- pertvarkos trajektorijas ir perėjimo iš vienos darbo vietos į kitą planus reikėtų rengti bendradarbiaujant su socialiniais partneriais ir vykdant kolektyvines darybas;
- svarstant sektorių planus reikėtų atsižvelgti į abipusiškumą ir pasaulinius įsipareigojimus, įskaitant tarptautinius prekybos susitarimus.

Teritorijos

4.4. Kadangi kai kurių sektorių veikla palaipsniui nutraukiama, nuo jų priklausomoms teritorijoms skirtingais laikotarpiais ir skirtingu mastu bus daromas didelis poveikis. Paveiktos teritorijos turės restruktūrizuoti ir įvairinti savo ekonomiką, kad galėtų vykdyti naują ekonominę veiklą, parengti darbo jėgą naujiems pokyčiams ir būsimoms darbo vietoms ir išlaikyti socialinę sanglaudą ⁽²⁶⁾. ES darbuotojams turėtų būti suteikta laisvė pasilikti ⁽²⁷⁾ ir gauti kokybiškas ir našias darbo vietas vietoje, kurios prisidėtų prie jų vietos bendruomenių vystymosi ir gerovės, ypač kaimo vietovėse. Todėl reikia sukurti palankią aplinką, kuri remtų struktūrinius pokyčius esamose įmonėse, taip pat investicijas ir darbo vietų kūrimą siekiant žaliosios pertvarkos.

Pasiūlymai:

- Europos Komisija ir valstybės narės turėtų užtikrinti, kad teritorijos turėtų vietos poreikiais grindžiamas pertvarkos trajektorijas, parengtas bendradarbiaujant su vietos valdžios institucijomis ir atitinkamo lygmens socialiniais partneriais, ir sektorių pertvarkos planus, kuriais būtų užtikrinamos alternatyvios užimtumo galimybės ir mokymas. Valstybės narės turėtų remti bendruomenės inicijuojamas iniciatyvas ir užtikrinti, kad būtų plačiai konsultuojamasi su vietos gyventojais ir pilietine visuomene.

Darbo vietos ir įgūdžiai

4.5. Pereinamuoju laikotarpiu tam tikruose sektoriuose labai sumažės darbo vietų skaičius, o kituose – pasikeis darbo profiliai ir įgūdžių reikalavimai. Įgyvendinant politiką, kuria siekiama 2030 m. 55 proc. sumažinti išmetamą ŠESD kiekį, būtų galima padaryti bendrą teigiamą poveikį darbo vietų skaičiui ⁽²⁸⁾. Ryškiausias procesas būtų darbo vietų pakeitimas ir (arba) darbo apibrėžimas iš naujo. Šis procesas priklausys nuo nacionalinių aplinkybių ir atspirties taško.

⁽²²⁾ <https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/2024-08/ef23032en.pdf>.

⁽²³⁾ COM(2019) 640 final.

⁽²⁴⁾ Šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis pagal agreguotą sektorių, <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/daviz/ghg-emissions-by-aggregated-sector-5#tab=dashboard-02>.

⁽²⁵⁾ OL C 275, 2022 7 18, p. 101.

⁽²⁶⁾ Teisingos pertvarkos platforma.

⁽²⁷⁾ „Daug daugiau nei rinka. Sparta, saugumas ir solidarumas“.

⁽²⁸⁾ Europos Komisija, Jungtinių tyrimų centras, Murauskaite-Bull, I., Scapolo, F., Muench, S., et al., *The future of jobs is green*, Leidinių biuras 2021..

Pasiūlymai:

- Europos Komisija ir valstybės narės turėtų siekti bendro sutarimo ir parengti gaires dėl kokybiškų darbo vietų, darbo vietos saugumo ir darbo sąlygų ekologiškose darbo vietose. Jos taip pat turėtų sudaryti palankesnes sąlygas valstybės narėms keisti informacija, kad būtų skatinama geroji patirtis ir parodyta, kaip ES socialinis *acquis* įgyvendinamas nacionaliniu lygmeniu. EESRK palankiai vertina Komisijos ketinimą kartu su socialiniais partneriais parengti kokybiškų darbo vietų kūrimo planą, kaip siūloma 2024–2029 m. politinėse gairėse ⁽²⁹⁾, ir ragina Komisiją apsvarstyti šioje nuomonėje pateiktus pasiūlymus;
- naudojantis naujausia informacija apie darbo rinką ir įgūdžius bei prognozėmis regionų, sektorių ir profesiniu lygmenimis, galima nustatyti ir prognozuoti konkrečių profesijų ir universaliųjų įgūdžių poreikius ir atitinkamai pritaikyti mokymo programas trumpalaikiams ir ilgalaikiams poreikiams patenkinti ⁽³⁰⁾;
- valstybės narės turėtų parengti ir skatinti kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo strategijas, kad suaugusieji aktyviau dalyvautų lavinant naujus įgūdžius ir kuriant su pertvarka susijusias darbo vietas; Jos taip pat turėtų atnaujinti profesinio rengimo ir mokymo ir kitas programas bei skatinti glaudesnę švietimo ir mokymo subjektų ir MVĮ, integracijos į darbo rinką socialinių įmonių ir socialinių partnerių partnerystę pagal nacionalinį profesinio mokymo valdymo ir praktikos modelį. Galiausiai, jos turėtų sukurti arba sustiprinti pameistrystės, apmokamų stažuotčių ir darbo stebėjimo sistemų paramos sistemas, apimančias stiprų mokymo komponentą, visų pirma labai mažose, mažosiose ir vidutinėse įmonėse, įskaitant tas, kurios padeda siekti klimato ir aplinkos tikslų, ir sektoriuose, kuriuose trūksta įgūdžių. Šios sistemos turėtų būti stebimos ir vertinamos nacionaliniu ar regionų lygmeniu ir jomis turėtų būti siekiama užtikrinti darbo vietų kokybę ⁽³¹⁾;
- teikti tinkamas paskatas MVĮ investuoti į kvalifikacijos kėlimą ir perkvalifikavimą ir puoselėti verslininkų ir darbuotojų mokymosi visą gyvenimą kultūrą, be kita ko, pasitelkiant mikrokredencialus;
- skatinti MVĮ tinklaveiką, kad būtų dalijamasi žiniomis;
- skatinti socialinį dialogą remiantis gera patirtimi, kad dirbantiems arba darbo vietą keičiantiems asmenims būtų suteikta teisė gauti finansinę paramą trumpesniems ar ilgesniems mokymo kursams, kad jie galėtų lavinti savo įgūdžius. Į tai būtų galima atsižvelgti rengiant naująjį Europos socialinio dialogo pakta, pasiūlytą 2025 m. pradžiai ⁽³²⁾ ⁽³³⁾;
- teisinga pertvarka turėtų būti integruota į nacionalines įgūdžių strategijas, įtraukiant Komisijos Europos įgūdžių darbotvarkės ir Atnaujintos naujos pramonės strategijos pasiūlymus. Pagal įgūdžių pakta įgyvendinamos įgūdžių partnerystės iniciatyvos taip pat bus svarbus svertas ⁽³⁴⁾;
- įgūdžių strategijomis reikėtų spręsti jau esamos lyčių nelygybės problemą ir užtikrinti, kad teisingos pertvarkos politika aktyviai didintų lyčių lygybę ⁽³⁵⁾ ⁽³⁶⁾. Be to, ypatingą dėmesį reikėtų skirti darbo keitimo ar praradimo poveikiui socialinėms grupėms, kurioms gresia atskirtis nuo darbo rinkos, pavyzdžiui, neįgaliesiems, vyresnio amžiaus asmenims, migrantams ar ilgalaikiams bedarbiams;
- EESRK ragina Europos Komisiją apsvarstyti pirmiau nurodytus punktus kito Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų plano persvarstymo metu.

Gerovės ir socialinės apsaugos sistemos

4.6. Kiekviena valstybė narė turėtų būti skatinama peržiūrėti savo gerovės ir socialinės apsaugos sistemas, siekiant užtikrinti, kad jos būtų tinkamos kuo veiksmingiau remti žaliąją pertvarką ir nukentėjusius asmenis siekiant tvaraus užimtumo ir skurdo bei nelygybės mažinimo. Socialinė apsauga prisidedama prie prisitaikymo prie klimato kaitos ir jos švelninimo, taip pat remiama teisinga pertvarka apsaugant žmonių pajamas, sveikatą ir darbo vietas, ir savo ruožtu gali būti didinama visuomenės parama pertvarkai ⁽³⁷⁾.

⁽²⁹⁾ https://commission.europa.eu/document/download/e6cd4328-673c-4e7a-8683-f63ffb2cf648_en?filename=Political%20Guidelines%202024-2029_LT.pdf.

⁽³⁰⁾ OL C 243, 2022 6 27, p. 35.

⁽³¹⁾ OL C 243, 2022 6 27, p. 35.

⁽³²⁾ *New framework for a just digital and green transition*.

⁽³³⁾ Kitos Europos Komisijos kadencijos politinės gairės 2024–2029 m..

⁽³⁴⁾ OL C 243, 2022 6 27, p. 35.

⁽³⁵⁾ Europos Komisija, Jungtinis tyrimų centras, Murauskaite-Bull, I., Scapolo, F., Muench, S. et al., *The future of jobs is green*, Leidinių biuras 2021..

⁽³⁶⁾ *Considering gender in regional transformations*.

⁽³⁷⁾ <https://www.ilo.org/publications/flagship-reports/world-social-protection-report-2024-26-universal-social-protection-climate>.

Pasiūlymai:

- Europos Komisija turėtų integruoti teisingos pertvarkos iniciatyvas į Europos socialinių teisių ramsčio (ESTR) ir Europos semestro įgyvendinimą. ES ir jos valstybės narės turėtų užtikrinti judėjimo laisvę socialinės apsaugos srityje, kai darbuotojai perkeliama į kitą valstybę narę pagal Reglamentą (EB) Nr. 883/2004;
- valstybės narės turėtų būti skatinamos peržiūrėti ir, jeigu reikia, pritaikyti savo gerovės ir socialinės apsaugos sistemas, kad būtų sprendžiamos šiandienos socialinės, aplinkos ir ekonominės problemos, siekiant užtikrinti teisingą žaliosios pertvarkos sąnaudų ir naudos pasidalijimą ir užtikrinti kokybiškas, įperkamas ir prieinamas visuotinės svarbos paslaugas. Priklausomai nuo nacionalinio konteksto, tokios sistemos, be kita ko, galėtų apimti aktyvią darbo rinkos politiką, bedarbio pašalpas, tinkamą paramą tiems, kurie gyvena skurde arba kuriems gresia skurdas, minimalųjį darbo užmokestį, ekologinius čekius, tiesioginę pajamų paramą⁽³⁸⁾. Nacionalinės valdžios institucijos turėtų bendradarbiauti su ne pelno subjektais, socialinės ekonomikos įmonėmis ir kitais socialinių paslaugų teikėjais, kad nustatytų pažeidžiamus namų ūkius ir asmenis, ir juos remtų taikydamos laikinąsias priemones;
- socialinės apsaugos sistemos gali būti pritaikytos, kad užtikrintų pajamų saugumą, visų pirma keičiant darbo vietą, sveikatos ir priežiūros paslaugas pasitelkiant tinkamą socialinę infrastruktūrą, visų pirma labiausiai paveiktose teritorijose ir pažeidžiamiausiomis socialinėms grupėms, kad būtų užkirstas kelias socialinei atskirčiai ir mažinama su sveikata ir klimatu susijusi rizika⁽³⁹⁾;
- Valstybės narės turėtų naudotis tikslinėmis ir gerai parengtomis įdarbinimo ir pereinamojo laikotarpio paskatomis, kad prisidėtų prie judumo darbo rinkoje tarp sektorių, regionų ir šalių⁽⁴⁰⁾.

Valstybių narių bendradarbiavimas

4.7. Bendradarbiavimas yra labai svarbus siekiant remti sanglaudą ir konkurencingumą, o ne lenktynes dėl žemesnių standartų ES. Daugelis politikos sričių, kurių reikia teisingam žaliajam kursui įgyvendinti, nustatomos nacionaliniu lygmeniu ir joms reikės koordinuotų valstybių narių pastangų.

Pasiūlymai:

- kadangi ES bus nevienodai prarandamos ir kuriamos naujos darbo vietos, be to, skirtingų teritorijų technologiniai ir įgūdžių pranašumai yra nevienodi, reikėtų suderinti pramonės ir sanglaudos politiką, kad būtų sustiprintas ES, kaip pasaulinio masto ekonomikos dalyvės, vaidmuo vykdant teisingą pertvarką visoje ES⁽⁴¹⁾;
- ES turėtų priimti pramonės strategiją, atitinkančią teisingos pertvarkos tikslus, kuria būtų užtikrintos vienodos sąlygos. Šiuo tikslu ji galėtų nustatyti kiekvieno regiono strategines pramonės šakas ir vertės grandines bei ekonominių potencialą ir koordinuoti jų indėlį į ES vertės grandines⁽⁴²⁾ ⁽⁴³⁾. Pavyzdžiu būtų galima laikyti BEISP modelį⁽⁴⁴⁾;
- sanglaudos politika ir toliau turi būti svarbi teisingos pertvarkos varomoji jėga regionuose, kurie yra labai priklausomi nuo iškastinių kuru grindžiamos infrastruktūros. Specialus ES lygmens fondas, pavyzdžiui, siūlomas Europos konkurencingumo fondas⁽⁴⁵⁾, gali teikti dotacijas ir paskolas strateginiams pramonės projektams regionuose, kurie neturi fiskalinio pajėgumo šioms investicijoms, plėtoti. Siekiant užtikrinti, kad viešasis finansavimas priklausytų nuo pažangos, viešoji parama, kaip antai paskolos, dotacijos ir viešieji pirkimai, turėtų atitikti socialines ir aplinkos apsaugos sąlygas⁽⁴⁶⁾;
- reikėtų teikti konkrečią paramą valstybėms narėms, kurios nepakankamai išnaudoja strategines ES finansavimo priemones inovacijoms, moksliniams tyrimams, plėtrai ir pramonės plėtrai, ypač fiskaliniu požiūriu suvaržytose šalyse;

⁽³⁸⁾ OL C, C/2024/1576, 2024 3 5, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj>.

⁽³⁹⁾ OL C 243, 2022 6 27, p. 35.

⁽⁴⁰⁾ OL C 243, 2022 6 27, p. 35.

⁽⁴¹⁾ ZOE Institute for Future-Fit Economies (2024). *A Unified Industrial Transition for Europe (UnITE) Pact*.

⁽⁴²⁾ „Daug daugiau nei rinka. Sparta, saugumas ir solidarumas“.

⁽⁴³⁾ ZOE Institute for Future-Fit Economies (2024). *A Unified Industrial Transition for Europe (UnITE) Pact*.

⁽⁴⁴⁾ M. Draghi ataskaita.

⁽⁴⁵⁾ Kitos Europos Komisijos kadencijos politinės gairės 2024–2029 m..

⁽⁴⁶⁾ ZOE Institute for Future-Fit Economies (2024). *A Unified Industrial Transition for Europe (UnITE) Pact*.

- nacionaliniu lygmeniu įvairių sektorių ir darbo rinkų suderintais nacionaliniais planais turi būti siekiama išsaugoti kokybiškas darbo vietas pertvarkai, kartu numatant tinkamus mechanizmus, kad nacionaliniai socialiniai partneriai galėtų prisidėti prie šio proceso.

Valdymas

4.8. Negalima nuvertinti teisingos pertvarkos valdymo aspekto. Politikos priemonės ar priemonių rinkinio nepakanka, kad būtų galima įveikti teisingos pertvarkos sudėtingumą. Reikėtų vengti politikos priemonių kompromisų arba juos sušvelninti, juos nustatant iš anksto.

Pasiūlymai:

- holistinis, koordinuotas ir integruotas politikos požiūris yra teisingos pertvarkos politikos sistemos pagrindas. Socialinis ir pilietinis dialogas, atstovaujantis visuomenei, ir vietos bei regionų valdžios institucijų dalyvavimas, yra jos įgyvendinimo pagrindas ⁽⁴⁷⁾;
- kurti analitines ir stebėsenos priemones, kurios padėtų rengti išsamius politikos priemonių rinkinius ir stebėti darbo keitimo programų (perkvalifikavimo ir kvalifikacijos kėlimo priemonių, pereinamojo laikotarpio pašalpų ir kt.) veiksmingumą ⁽⁴⁸⁾;
- reikia sistemingai visais politikos formavimo lygmenimis atsižvelgti į ilgalaikį aplinkosaugos, ekonomikos ir socialinių politikos poveikį, ypač *ex ante* vertinimuose. Politikos formuotojai turėtų reguliariai teikti visuomenei vertinimų, prognozavimo bei stebėsenos rezultatus ir organizuoti pasikeitimus nuomonėmis su socialiniais partneriais, pilietine visuomene ir kitais suinteresuotaisiais subjektais apie rezultatus ir galimus pokyčius ⁽⁴⁹⁾;
- visų lygmenų politikos formuotojai turėtų užtikrinti visapusišką ir prasmingą visų lygmenų darbuotojų ir jų atstovų bei visų sektorių ir visų dydžių įmonių dalyvavimą numatant pokyčius ir valdant restruktūrizavimo procesus, įskaitant susijusius su žaliaja pertvarka, visais politikos formavimo ir įgyvendinimo etapais ⁽⁵⁰⁾;
- dalyvavimas formuojant politiką turėtų įgalėti asmenis, pilietinę visuomenę, socialinius partnerius ir suinteresuotuosius subjektus ir suteikti jiems galimybę prisidėti prie atitinkamų sprendimų kūrimo ir įgyvendinimo atitinkamais lygmenimis. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas pažeidžiamų ir (arba) nepakankamai atstovaujamų grupių atstovų nuomonei sužinoti ⁽⁵¹⁾;
- taikant politikos metodus reikėtų koordinuoti politikos formavimą visais lygmenimis ir visose atitinkamose politikos srityse, įskaitant mokslinius tyrimus ir inovacijas. Vertikaliuoju požiūriu tai reiškia, kad regionų ir vietos valdžios institucijos skatinamos aktyviai dalyvauti planuojant, rengiant, įgyvendinant ir stebint teisingos pertvarkos politiką. Horizontaliuoju požiūriu, politikos formuotojai turi bendradarbiauti įvairiose politikos teminėse srityse, kad nustatytų politikos galimybių spragas, dubliavimąsi, kompromisus ir sinergiją. Tokių elementų nustatymas remiamas rengiant ir integruojant patikimų ir skaidrių poveikio užimtumui, socialinio ir paskirstymo (*ex ante*) vertinimų naudojimą ⁽⁵²⁾.

Pasiūlymai konkrečiai ES lygmeniui:

- pripažįstant, kad Energetikos valdymo reglamentas ir Europos klimato teisės aktas ⁽⁵³⁾ neseniai buvo priimti ir atnaujinti, atliekant būsimas peržiūras, kaip nurodyta už energetiką ir būstą atsakingam paskirtajam Komisijos nariui skirtame įgaliojajame rašte, būtų galima apsvarstyti galimybę teisingos pertvarkos tikslus įtraukti į daugiapakopio valdymo struktūras. Tai apima nacionalinių energetikos ir klimato srities veiksmų planų (NEKSVP) suderinimo su socialiniu ir pilietiniu dialogu teisingos pertvarkos prioritetų klausimais užtikrinimą, taip pat jų integravimą į kitas politikos sritis, pavyzdžiui, bendrą žemės ūkio politiką, stiprinimą ⁽⁵⁴⁾;

⁽⁴⁷⁾ OL C, C/2024/1576, 2024 3 5, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj>.

⁽⁴⁸⁾ EMCO ir SAK pagrindinės gairės dėl Tarybos rekomendacijos dėl sąžiningo perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos užtikrinimo įgyvendinimo.

⁽⁴⁹⁾ OL C 243, 2022 6 27, p. 35.

⁽⁵⁰⁾ OL C 243, 2022 6 27, p. 35.

⁽⁵¹⁾ OL C 243, 2022 6 27, p. 35.

⁽⁵²⁾ OL C 243, 2022 6 27, p. 35.

⁽⁵³⁾ Energetikos sąjungos valdymas.

⁽⁵⁴⁾ OL C, C/2024/1576, 2024 3 5, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj>.

- ES teisingos pertvarkos stebėsenos centras turėtų stebėti ES teisingos pertvarkos procesą, įskaitant nacionalinę politiką ir strategijas, grindžiamas ES lygmens gairėmis, pavyzdžiui, Europos semestru ir nacionaliniais energetikos ir klimato srities veiksmų planais ⁽⁵⁵⁾, kartu su socialiniais partneriais ir pilietine visuomene, kurie dalyvauja rengiant stebėsenos rodiklių rinkinį. Šis stebėsenos centras taip pat turėtų prisidėti prie naujausios su darbo rinka ir įgūdžiais susijusios informacijos ir prognozių, nustatant ir numatant su konkrečiomis profesijomis susijusių ir universaliųjų įgūdžių poreikius ⁽⁵⁶⁾. Tai turėtų būti daroma reguliariai keičiantis informacija su nacionalinio ir regioninio lygmens politikos formuotojais;
- kad būtų sudarytos sąlygos horizontaliajam koordinavimui, EESRK siūlo pasinaudoti ES politikos laboratorijomis, kurioms vadovauja Komisijos Jungtinis tyrimų centras, kad politikos formavimo proceso pradžioje būtų suburta įvairi generalinių direktoratų grupė siekiant spręsti politikos problemas remiantis tarpžinybine perspektyva ⁽⁵⁷⁾;
- siekiant, kad politikos procese aktyviau ir prasmingiau dalyvautų visuomenė, EESRK rekomenduoja sukurti rezultatų suvestinę, į kurią būtų įtraukiami piliečių pasiūlymai, o tais atvejais, kai pasiūlymai neįtraukiami, būtų pateiktos priežastys.

Pasiūlymai konkrečiai nacionaliniam lygmeniui:

- siekdamas patenkinti kituose skirsniuose išdėstytus teisingos pertvarkos poreikius, valstybės narės turėtų stiprinti atitinkamų viešųjų tarnybų veiklos pajėgumus, kad būtų teikiamos veiksmingos gairės ir parama įgyvendinant sąžiningos pertvarkos politiką ⁽⁵⁸⁾;
- galiojantys teisės aktai, kuriuose numatomos informavimo ir konsultacijų teisės, turi būti veiksmingai įgyvendinami nacionaliniu lygmeniu.

Verslas ir įmonės

4.9. Verslas ir įmonės (ypač daug dėmesio skiriant MVĮ) yra pertvarkos varomoji jėga.

Pasiūlymai:

- siekiant skatinti verslumą, visų pirma su pertvarkos iššūkiais susiduriančiuose regionuose ir klimato ir aplinkos tikslus propaguojančiuose sektoriuose, skiriant ypatingą dėmesį moterų verslumui, parama reikėtų derinti finansines priemones, įskaitant dotacijas, paskolas ir nuosavą kapitalą, su ne finansinėmis priemonėmis, įskaitant mokymo ir konsultacijų paslaugas, pritaikytas kiekvienam verslo gyvavimo ciklo etapui; parama turėtų būti įtrauki ir prieinama nepakankamai atstovaujamoms ir nepalankioje padėtyje esančioms grupėms ⁽⁵⁹⁾. Siekiant veiksmingai remti verslumą, labai svarbios tinkamos sąlygos investicijoms ir įmonių steigimui;
- valstybės narės turėtų sudaryti palankesnes sąlygas gauti finansavimą ir dalyvauti rinkose labai mažoms, mažosioms ir vidutinėms įmonėms, ypač toms, kurios prisideda prie klimato ir aplinkos tikslų įgyvendinimo, ypatingą dėmesį skiriant socialinės ekonomikos įmonėms, kad būtų skatinamas kokybiškų darbo vietų kūrimas visiems. Ypatingą dėmesį reikėtų skirti labiausiai pertvarkos paveiktoms teritorijoms ir sektoriams, kurie padeda siekti pertvarkos tikslų ⁽⁶⁰⁾;
- MVĮ atstovaujančių darbuotojų organizacijų gebėjimų stiprinimas siekiant: 1) atlikti patarėjo vaidmenį dėl to, kaip užtikrinti, kad verslo modeliai taptų ekologiškesni ir tvaresni; 2) atlikti socialinio partnerio vaidmenį politikos formuotojų atžvilgiu ir vykdant socialinį dialogą;
- siekiant stiprinti demokratiją darbe, būtų galima skatinti įvairinti verslo modelius, įskaitant žiedines ir bendradarbiavimo sistemas, pavyzdžiui, valdytojo nuosavybę;
- skatinti privačiojo sektoriaus teisingos pertvarkos strategijų įtraukimą jam stengiantis mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro laiku ir veiksmingai dalyvaujant profesinėms sąjungoms. Įgyvendindamos šias strategijas įmonės gali numatyti žaliosios pertvarkos poveikį savo veiklai ir darbo jėgai ir nustatyti naujų galimybių.

⁽⁵⁵⁾ The European Green Deal and the „Leave No One Behind“ principle.

⁽⁵⁶⁾ OL C 243, 2022 6 27, p. 35.

⁽⁵⁷⁾ A policy cycle 2.0 for the European Commission.

⁽⁵⁸⁾ OL C 243, 2022 6 27, p. 35.

⁽⁵⁹⁾ OL C 243, 2022 6 27, p. 35.

⁽⁶⁰⁾ OL C 243, 2022 6 27, p. 35.

Finansavimas ir investicijos

4.10. EESRK yra įsitikinęs, kad tinkamos investicijos yra labai svarbios teisingos pertvarkos politikos sistemos įgyvendinimui. EESRK pabrėžia, kad reikia geriau paskirstyti ir veiksmingiau naudoti turimas lėšas.

Pasiūlymai:

- reikia plataus masto Europos investicijų plano žaliajai pertvarkai, atsižvelgiant į Komisijos strategijose apskaičiuotus investicijų poreikius. Dėl būtinų didžiulių investicijų taip pat reikia daug daugiau dėmesio skirti viešosioms investicijoms, kad pertvarka būtų paspartinta. Šiuo atžvilgiu EESRK su susidomėjimu atkreipia dėmesį į EK paskelbtą siūlomą Europos konkurencingumo fondą;
- investicijos turi būti nukreiptos į teritorijas, asmenis ir pažeidžiamas socialines grupes, kuriems pertvarka darys didžiausią poveikį. Šios investicijos turi būti produktyvios ir tvarios;
- būtų galima apsvarstyti tam tikras sąlygas siekiant užtikrinti atitinkamą lėšų paskirstymą. Tai galėtų būti taikoma *ex ante* taikant reikšmingos žalos nedarymo principą, principą „nekenkti sanglaudai“ ir sukuriant bei taikant socialinės žalos nedarymo principą, o vėliau *ex post* įrodant, kad įvykdytos sąlygos gauti likusias lėšas. Atitinkami suinteresuotieji subjektai galėtų aptarti poreikį sukurti socialinės žalos nedarymo principą;
- ES lygmens lėšos turėtų būti koordinuojamos taikant strateginę programą, kuri susietų jų tikslus ir padėtų valstybėms narėms geriau suprasti, kokių galimybių yra. Be to, vadovaujantis politinėmis gairėmis, kuriomis siekiama padidinti finansavimą teisingai pertvarkai, būtų galima išplėsti Teisingos pertvarkos fondą ir Socialinį klimato fondą; valstybės narės turėtų skatinti socialiai atsakingą viešųjų pirkimų praktiką, be kita ko, taikydamos socialinius skyrimo kriterijus, sudarydamos galimybių žmonėms, kuriems žaliąja pertvarka daro didžiausią poveikį, kartu propaguodamos žaliųjų sutarčių skyrimo kriterijus ⁽⁶¹⁾;
- valstybėms narėms taip pat reikės tinkamo biudžeto, kad jos galėtų investuoti į pertvarką ir ją įgyvendinti. Kalbant apie neseniai reformuotą ekonomikos valdymo sistemą, EESRK pabrėžia, kad gali prireikti tolesnių iniciatyvų siekiant užtikrinti, kad būtų sutelkta pakankamai privataus ir viešojo kapitalo žaliajai pertvarkai įgyvendinti ir socialinei sanglaudai pasiekti ⁽⁶²⁾;
- valstybės narės turėtų įvertinti ir pritaikyti apmokestinimo sistemas, atsižvelgdamos į pertvarkos keliamus iššūkius, visų pirma perkeldamos mokesčių našlą nuo darbo jėgos kitiems šaltiniams, prisidedantiems prie klimato ir aplinkos tikslų ⁽⁶³⁾, ir mažindamos mokesčių pleišta mažas ir vidutines pajamas gaunančioms grupėms.

Teisingos darbo rinkos pertvarkos politikos dokumentų rinkinys

4.11. EESRK ragina parengti Europos teisingos darbo rinkos pertvarkos politikos dokumentų rinkinį numatant ir valdant pokyčius, laikantis pagrindinių socialinio dialogo ir kolektyvinių derybų principų ⁽⁶⁴⁾. Į šį rinkinį reikėtų įtraukti pirmiau išdėstytus atitinkamus valstybėms narėms skirtus pasiūlymus ir ji konkrečiai turėtų apimti:

- reikiamų įgūdžių ir strategijų analizę ir griežtus socialinio ir ekonominio poveikio vertinimus nacionaliniu, sektorių, regionų ir vietos lygmenimis, pasitelkiant pakankamai išteklių turinčius įgūdžių ekspertus, taip pat regionines stebėsenos ir paramos priemones, skirtas padėti įmonėms, visų pirma MVL, ir darbuotojams siekti šių tikslų. Šią analizę turėtų parengti socialiniai partneriai ir vyriausybės atitinkamais lygmenimis;
- tinkamų įgūdžių ugdymo programų visais pirmiau nurodytais lygmenimis rengimą ir įgyvendinimą, kad darbuotojai, jaunimas, bedarbiai ir kitos pažeidžiamos grupės (vyresnio amžiaus asmenys, neįgalieji, migrantai ir t. t.) galėtų peržiūrėti savo įgūdžius ir atnaujinti savo karjeros trajektoriją, reikėtų didinti jų įsidarbinimo galimybes ir judumą bei užtikrinti, kad profesinės veiklos keitimas būtų įmanomas ir pageidautinas;

⁽⁶¹⁾ OL C 243, 2022 6 27, p. 35.

⁽⁶²⁾ OL C 146, 2023 4 27, p. 53, 1.12 punktas.

⁽⁶³⁾ OL C 243, 2022 6 27, p. 35.

⁽⁶⁴⁾ OL C, C/2024/1576, 2024 3 5, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj>.

- prasmingos ir įgyvendinamos priegios prie visiškai apmokamo mokymo darbo metu visiems nustatymą, taikant tokias priemones, kaip pavyzdžiui, darbo užmokesčio pakeitimo išmokas, ir, nepriklausomai nuo sutarties pobūdžio, numatant konkrečias priegios priemones moterims ir pažeidžiamoms grupėms;
- užtikrinimą, kad įmonės lygmeniu būtų įdiegtos veiksmingos darbuotojų dalyvavimo ir veiksmingo informavimo bei konsultavimosi su jais sistemos, laikantis taikytinų taisyklių; taip pat užtikrinimą, kad būtų sustiprinta kolektyvinių derybų aprėptis, ypač besiformuojančiuose sektoriuose ir laikantis Minimalaus darbo užmokesčio direktyvos reikalavimų;
- teisingos pertvarkos iniciatyvų integravimą į Europos socialinių teisių ramsčio (ESTR) ir Europos semestro įgyvendinimą. ES ir jos valstybės narės turėtų užtikrinti judėjimo laisvę socialinės apsaugos srityje, kai darbuotojai perkeliama į kitą valstybę narę pagal Reglamentą (EB) Nr. 883/2004;
- reikalavimų bendrovėms nustatymą, kad jos pirmenybę teiktų turimų darbuotojų kvalifikacijos kėlimui siekiant užpildyti igūdžių spragas; bendrovių pertvarkos planų, kuriais numatomos permainos ir rengiamos strategijos, kaip valdyti galimus pokyčius, rengimą, skelbimą ir nuolatinį atnaujinimą; taip pat didesnių pameistrystės ir mokymo išmokų skatinimą, vadovaujantis nacionaliniais modeliais, siekiant iš dalies finansuoti darbuotojų mokymą regionų lygmeniu;
- būtiną restruktūrizacijos numatymo, pasirengimo jai ir jos valdymo koordinavimą su atitinkamomis valdžios institucijomis ir suinteresuotaisiais subjektais, atsižvelgiant į jų gebėjimus ir kompetenciją, ir tinkamu metu. Tai turėtų užtikrinti darbo vietos keitimo būdų plėtoją, ypatingą dėmesį skiriant darbuotojų teisių likti savo regione apsaugai ir atsižvelgiant į jų pasirinkimą likti savo sektoriuje.

Briuselis, 2024 m. gruodžio 5 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Oliver RÖPKE